

Povestea unei vieți

Partea I

Pe urmele copilăriei și strămoșilor în Timișoara de altădată

*Singurul paradis din care nu putem fi goniți
decât cel mult de o boală
este memoria.*

De **Stefan Kecskemeti**

Ilustrații: Lucian Muntean

Hai să încep departe în timp și spațiu, la răspântia celor două continente care formează din timpuri imemorabile lumea veche. Este vorba de spațiul care se întinde din Caucaz, pe undeva la malul Pontului Euxin, din vremea în care se mai auzea fâlfâitul aripilor vulturului nemilos care cobora zilnic să se infrupte din ficatul lui Prometeu înlănțuit de zei, răzbunare pentru furtul focului; al aceluia foc care ne-a ridicat în rang din regnul animal în cel uman, până la ceea ce azi, oamenii de cultură numesc semiluna roditoare, în care temerarul Moise și-a condus poporul spre pământul făgăduinței. Aici, în acest din urmă loc, a fost hărăzit strămoșilor mei din partea tatălui să-și slujească neamul și Dumnezeul lor cu nume interzis, cu care au făcut legământ (...). În ciuda vicisitudinilor istoriei zburcimate ale poporului ales, acești leviți au supraviețuit mileniilor, până au descins pe meleagurile noastre.

Pe linia maternă, parte dintre străbuni provin din Mingrelia, provincie a Georgiei de azi, poate prima țară creștină alături de Armenia vecină din istorie, mai precis din zona în care a descins Jason în căutarea lânii de aur. Primul nume atestat documentar în genealogia familiei este Leon al patrulea Dadiani Vardanidze, principe de Mingrelia Pontului Euxin. Doar ca o curiozitate menționez faptul că într-un studiu despre Vlad Țepeș, aflat în Biblioteca Muzeului Marii Britanii este amintită o alianță

eșuată între acesta din urmă cu un oarecare Liparit Dadiani, care îi oferise 60.000 de luptători împotriva osmanliilor.

Unul din magazinele de optica Kecskeméti, Timișoara

Despre cum au ajuns aici acești străbuni puțin se știe. Leviții, după aspectul dagherotipiilor și vechilor fotografii, poartă stigmatele sefarzilor, deci acelor peregrini care au străbătut fie lumea maură, fie Europa centrală, trecând cu certitudine prin universul iberic. După edictul lui Iosif II, ei și-au schimbat numele din Leviter în Kecskeméti, după numele orașului în care s-au stabilit în vremea respectivă. Cei de partea maternă se știe că au ajuns prin Levant după un fratricid, în Veneția, de acolo pe malurile Ohridului în Moscopole, venind cu aromâni, considerați greșit de unii istorici comercianți greci, până la Miskolc din Ungaria. Aici au ctitorit Biserica în stil baroc de rit ortodox și au obținut nostrificarea din partea curții de Habsburg. Dacă neamurile tatălui pe linie paternă au fost patricieni în Timișoara, unde, din 1826, toți au fost opticieni până la tatăl meu inclusiv, bunica mea provenea din Budapesta, unde tatăl ei a fost primul inginer șef al căilor ferate maghiare, venit la rândul său din Praga, familia sa fiind originară în Moravia și

Boemia Imperiului Habsburgic. Unul dintre ei, Prof.Pick, neurolog, și-a dat numele la două din bolile descoperite de el. Cei din familia mamei au devenit moșieri prin Banatul timișan în comitatele Timiș și Torontal. Aici s-au căsătorit cu membrii altor familii nobiliare cu origini aristocratice din secole demult apuse. Amintesc printre aceste rude nume ca Kinsky, Festetich, Sina, Gyika și alții. Despre familia bunicului meu din partea mamei știu că au fost militari austrieci în garnizoanele de dragoni și că familia Scheff își are originea în Scoția, după un atestat al generalului Piccolomini din armata lui Wallenstein, slujind probabil ca mercenar în războiul de treizeci de ani, în timp ce străbunica mea provine dintr-o veche familie nobiliară austriacă și prusacă. Ea s-a născut în Veneția, la vremea respectivă în posesia Imperiului, în timp ce alt străbun al ei slujea ca mareșal al curții lui Frederic cel Mare, regele Prusiei.

... mă văd după iarna ultimului an de război, în primăvara lui 1945, în data de 9 mai spre orele amiezii, șezând pe punctul meu principal de observație, o creangă orizontală, de grosimea unui trunchi de om, al stejarului secular din parcul bunicei mele, așteptând să sune clopotele tuturor bisericilor din orașul de pe Bega anunțând sfârșitul sperat al unui coșmar care se numea al Doilea Război Mondial. Era o zi caldă de primăvară, frunzele tinere încă străvezii filtrând lumina feerică, lăsa să joace peste tot pete magice de lumină. Și dintr-odată a început concertul clopotelor Timișoarei. Atunci încă nu bănuiam că după cei peste patru ani de război va urma o pace fără sfârșit care urma să ne catapulteze în doar câțiva ani într-o nouă lume care își aruncă umbrele înainte până în zilele noastre, la peste un deceniu după așa-zisa cădere a comunismului. La cei zece ani pe care îi aveam, inima mi se umpluse de fericire, crezând că de acum totul va fi bine.

Nu a fost să fie așa.

Dar să nu ne grăbim, ci să încerc să-mi reconstitui primul deceniu de viață.

Orașul meu natal, Timișoara, ales ca reședință în mijlocul aproape inaccesibilei mocirle din Banat de veneticul Carol Robert de Anjou adus pe tronul Ungariei din familia regilor blestemați după stingerea dinastiei maghiare a Arpazilor, la începutul secolului al XIV-lea, este locul supliciului lui Doja. La reprimarea revoltei a fost lichidată floarea micii nobilimi de toate naționalitățile din teritoriul țării, ducând la

catastrofa de la Mohács, urmată curând de o ocupație otomană a Banatului, implicit a Timișoarei, devenită pentru 164 de ani pașalâc.

Atunci când Eugeniu de Savoia recucerește Banatul pentru imperiu, Timișoara, capitala Banatului, devine încetul cu încetul o metropolă plurinațională în spatele maghiarimii considerate un veșnic pericol de către Habsburgi. Banatul aproape complet depopulat la eliberare, va trebui repopulat, motiv pentru care un strămoș, preot ortodox de rit slavon, pleacă în Munții Banatului înfruntând tâlhari, haiduci, dezertori sălbăticiți din armata otomană în descompunere și readuce populația abrutizată într-un secol și jumătate de ocupație turcă, pe câmpiile părăginite, redevenite mlaștină. Tot pe atunci, patriarhul Alexei aduce din Kosovar, actualul Cosovo, pe vremuri Câmpia Mierlei, coloniști de origine sârbă și, în curând, Maria Tereza va aduce populații de sorginte germană, austriacă, ceho-moravă, alsaciană, care se stabilesc în Banat sub numele de șvabi. Acest amestec de populații, crezuri religioase, a făcut din Banatul nostru, până aproape de zilele noastre, o zonă a toleranței, a înțelegerii între cele mai variate naționalități, cu precizarea că la această toleranță a contribuit, ca aieva în lume, și evidenta bunăstare a locuitorilor acestui teritoriu binecuvântat. Timișoara ultimelor decenii din secolul al XIX-lea și până la sfârșitul celui de al doilea război mondial s-a dezvoltat încontinuu, această dezvoltare nefiind sub nici o formă perturbată de trecerea de sub suzeranitate maghiară la cea românească, rămânând ceea ce devenise la *fin de siècle* - o mică Vienă.

Descompunerea moșiilor prin reforma agrară făcută de regele Ferdinand a redus din potențialul economic al moșierimii, dar bogățiile naturale ale solului, hărnicia populației suabe, sistemul științific de lucrarea pământurilor a făcut ca satele bănățene să se bucure de toate binefacerile civilizației moderne, iar orașele să poată concura în industrie, comerț și cultură cu marile centre ale Europei. Astfel, orașul meu natal a fost primul centru urban de pe continent cu iluminat public electric, printre primele orașe cu tramvai electric, cu centrala telefonică. Rețeaua de cale ferată din Banat a fost cea mai densă din monarhia dunăreană, iar pe Bega canalizată la răspântia dintre secolele XVIII-XIX, am putut învăța în prima copilărie

cum arată drapelul celor mai multe țări de pe continent, stindardele ornând șlepurile care duceau în lume comorile mănoaselor câmpii ale Banatului.

Pe Bega se afla între podul ce duce în Iosefin și cel care duce la gară un pod metalic niciodată dat circulației pentru vehicule. Tot orașul s-a distrat în copilăria mea de pășania unui chiabur foarte bogat, căzut victima unor escroci abili. Lucrurile s-au petrecut în felul următor: într-o zi de târg - și în târgurile bănațene se făceau bani, nu glumă - doi mucaliți s-au așezat la capetele podului cerând de la trecători o taxă pentru traversare. Chiaburul doldora de bani din târgul abia spart se interesează de rentabilitatea afacerii cu taxa.

A Hunyadi-híd 1903-ban, még eredeti helyén

*A volt Hunyadi-híd új helyén a Nap (ma Andrei Mureșeanu)
és Török (ma Ady Endre) utcák között – napjainkban*

Podul de fier

Escrocii isteți îl amețesc cu o poveste romanțioasă despre soarta lor care îi obligă să vândă podul, o sursă bună de venit. Mirosind o afacere rentabilă, chiaburul cade la învoială, plătește o sumă considerabilă, se bate palma, cei doi dispar iar noul "apropitar" se așează în mijlocul podului pentru încasarea celor ce i se cuvin. Un polițist în trecere sesizează edili orașului și afacerea ia sfârșit lamentabil pentru noul "intreprinzător" rămas cu buze umflate, făptașii rămânând nedepistați până în ziua de azi.

De pe malul drept al canalului, dintr-o clădire impunătoare se întinde până la mijlocul apei o lungă coloană cu o bandă rulantă menită să verse grânele direct pe șlepurile care din păcate nu mai vin de la începutul războiului.

Moara cu aburi Prohaska 1912. Elevator pentru descărcat cereale aduse pe canalul Bega.

Acest "tarar" a aparținut celui de al doilea soț al bunicii mele, bunicul meu vitreg, doctor în științe economice, inventator al unui sistem magnetic de curățat grăunțele sortite a deveni sămânță pentru recolte bogate. Firma lui, "Moștenitorii lui Wilhelm Klein", l-a proiectat printre cei mai bogați industriași ai orașului. A fost prototipul capitalistului conștient de menirea sa, discipol al marxismului economic, calculat și

absolut corect. Cu timpul și-a pierdut auzul, dar a fost un violonist de excepție, mai târziu în pubertate, m-a invitat adesea împreună cu prietenul meu Vladi în garsoniera sa din centru, ca să ne cânte, acompaniat de orchestre înregistrate pe discuri, concertele celor mai mari compozitori clasici și romantici, pe vioara lui, un Guarnieri original. Sora lui care trăia în S.U.A. i-a trimis după război unul din primele aparate auditive moderne, deja cu tuburi electronice, un exemplu de precizie tehnică și miniaturizare perfectă. Din păcate nu s-a putut bucura prea mult de recâștigarea auzului murind relativ tânăr, la vârsta de aproximativ șaiszeci de ani.

Am avut prilejul de a fi un confident al său. De la el am învățat multe lucruri practice utile pentru o viață normală; din păcate timpurile anormale care au urmat nu mi-au mai permis să le aplic în practică. Bunica mea, divorțată de bunicul meu austriac, căsătorindu-se cu el, nu a resimțit pierderea celor patru mii de iugăre de pământ bănățean, achiziționând o vilă pe unul din bulevardele splendide pe care a se naște în centrul orașului. Azi, această vilă în care m-am născut este Mitropolia Ortodoxă Româna a Banatului.

Vila Klein, acum Mitropolia Ortodoxă

Un loc din care, sugar fiind încă, ne-am mutat într-unul din casele bunicului Kecskemeti în centrul vechi, istoric al oraşului, într-o casă mare cu două etaje în stil clasicist. Îmi aduc aminte de câteva lucruri şi evenimente din acele vremuri, anii 1935-36 cât am stat acolo, la etajul doi, în niste camere imense, înalte, în pereţii cărora se mai vedeau cioturile retezate ale tubulaturii prin care înainte de introducerea curentului electric venea gazul de iluminat.

Camera mea avea mobilier alb. De aici am câteva amintiri ciudate, prima fiind rezultanta unui delir febril cu ocazia cine mai ştie căreia dintre multele boli ale copilăriei cu care, plăpând, slab ca un ţâr, mofturos şi evident neuropatic mi-am fericit mereu îngrijorata mamă. Stau culcat în pat, la căpătâiul meu şede un clown cu vestă şi o şapcă ţuguiată, roşie, pantaloni de un albastru ţipător cu fireturi de aur, care ţine într-o mână un baston şi cu cealaltă mână îmi atinge aproape ritmic vârful nasului. Ştiu că treaba m-a distrat, dar viziunea s-a risipit în momentul reintrării mamei în cameră. A doua amintire, la fel de fantastică, însă în plină sănătate, îmi rămâne pe veci un mister, cu atât mai mult cu cât sunt convins că nu a fost un vis. Aud deodată în plină zi uruitul unei căruţe ţărăneşti şi în faţa ferestrei pe stradă, în dreptul etajului doi la care locuiam trece o căruţă cu doi cai mari despre care mai târziu am aflat că fac parte din rasa Nonius, mânaţi de un zdrahon de vizitiu, pletoric, care nu face economie de bice. Şi azi la bătrâneţe pot evoca acest eveniment straniu şi inexplicabil. În universul copilăriei, sigur ceea ce mai târziu se va numi halucinaţie nu este o raritate.

Recent, lucrând la traducerea cronicii de familie, am aflat ca bunicul meu austriac ne-a vizitat cândva în 1935 vara, deci aveam ceva peste un an. Îl văd ca pe un uriaş care se apleacă spre mine şi mă ridică la înălţime infinită, sărutându-mă pe faţă, înţepându-mi faţa cu mustăcioara lui. El a fost căpitan de dragoni, cel mai bun călăreţ al monarhiei dunărene, decorat de nenumărate ori în război, militar care a jurat fidelitate împăratului şi după marea răsturnare a refuzat să depună jurământ pe republica austriacă. Şi-a îngrijit cu devotament mama rămasă de tânără văduvă, după ce străbunicul meu, într-o bravură, sărind sub un vaporaş de agrement în Wörthersee, a dispărut pentru totdeauna sub ape.

Intrând în conflict cu autoritățile noii puteri, bunicului i s-a retras pensia și a trebuit să se expatrieze în Ungaria unde și-a regăsit pasiunea – caii – la un moșier prieten, până la moartea sa la un an după vizita la noi. Țin minte că am primit de la el – idee de militar care nu prea se pricepe la copii – o păpușă mai mare ca mine și așa de grea încât nu am fost în stare s-o ridic. Despre bunica mea din partea tatălui am puține amintiri, era fragilă, bolnăvicioasă, foarte blândă și nu vorbea prea bine ungurește în ciuda faptului că a crescut la Budapesta. Amesteca multe cuvinte nemțești în conversația cu mine, întotdeauna avea câte ceva dulce de oferit și mă pune să desenez. (...)

Ne mutaserăm din casa bunicilor din cetate, din apropierea pieții Domului catolic în stil baroc, proiectat de vestitul Fischer von Erlach, arhitectul palatului vienez al prințului Eugen de Savoia vestitul "Belvedere". În apropiere se afla și palatul timișorean al aceluiași principe – eliberatorul de fapt al Timișoarei. Undeva prin apropiere, într-o curte interioară se afla și o țâșnitoare ca un cap de leu, pe care ulterior l-am căutat de zeci de ori, dar nu l-am mai regăsit niciodată. În piața Domului cu turnuri scunde din rațiuni militare (turnurile prea înalte ca la catedralele gotice ar fi putut ajunge ușor ținta tunurilor dinafara zidurilor cetății în caz de asediu), în piața pavată cu piatră de râu, sunt două izvoare de apă minerală, un monument al ciumei, iar vizavi de Dom se înalță biserica episcopală sârbă.

Cartierul "Cetate" a fost inițial înconjurat de ziduri din care nu au rămas decât scurte porțiuni după sistematizarea orașului de către primarul Telbisz în plin fin de siècle. Din păcate, furiei modernizării au căzut victime și impunătoarele porți ale cetății, porți închise pentru orele nopții până în secolul XIX. În jurul acestei cetăți concepute în stil Vauban se întindea un glacis, o zonă de interdicție pentru construcții. Acest lucru a permis ca orașul să devină locul cu cele mai multe parcuri poate de pe întregul continent.

Spre sud-est dincolo de Bega se întinde al doilea cartier al orașului, de la începuturi conceput ca zonă industrială, purtând în consecință numele de Fabric. Locuit de populație românească, sârbă, evreiască, - sefarzi care mai vorbeau în copilăria mea spaniola -, șvăbească, având ca centru piața Traian, înainte piața Kossuth, cartierul are până după al doilea război un profil spiritual aparte. A fi "fabruclăr" a fost un

titlu de onoare pentru foarte mulți cetățeni care mergeau în cetate numai pentru a-și scutura zdrențele într-unul sau altul din localurile selecte ale urbei. La Piața de Fân, mai târziu Badea Cârțan, începeau casele mai modeste, de tip aproape rural, care se întindeau pe străzi late cotinde de la gara Fabric până la Pădurea Verde în a cărei apropiere creșteau din nou la dimensiunile unor vile impunătoare.

Dincolo de gara Fabric se desfășoară în cartierul Vii o parte însemnată a copilăriei mele de mai târziu asupra căreia o să revin. Opus cartierului estic se află cartierul Iosefin unde locuiau mai ales comercianții și funcționăria urbei, o populație mic-burgheză harnică și cinstită, la fel de amestecată etnic ca celelalte. La intrarea în acest cartier se afla în acei ani catedrala primă ortodoxă a orașului cu o clopotniță separată de corpul bisericii, acolo unde începea bulevardul Berthelot, impresionant ca lățime și lungime și de unde pornește o mare arteră stradală care duce spre Chișoda, în copilăria mea încă un sat, azi încorporat în municipiu.

Biserica Ortodoxa (Catedrala ortodoxa veche – mica), din Piața Mocioni – Küttel, 1938.

Pe malul stâng al Beghei se întinde spre sud cartierul Elisabetin având ca centru piața Lahovary devenit ulterior piața Bălcescu.

Piața Lahovary, actuala Piață Bălcescu, 1930.

Acest cartier numit inițial Mayerhöfe avea o populație predominant șvăbească, loc de unde proveneau majoritatea legumelor, dar și armata de măgăruși care purtând pe flancuri câte o canistră de 10 litri, aduceau în fiecare dimineață laptele pentru populația care scosese câte o sticlă, două, de cu seara în fața porții sau ușilor. Între cele două războaie, în oraș încă mai puteai lăsa ușa neîncuiată sau bicicleta pe stradă, fără teama ca să dispară ceva. Doar porțile parcurilor, îngrădite cu grilaje de fier forjat, se închideau în fiecare noapte după un orar diferențiat în funcție de anotimp.

La nord-vest se întindea un al cincilea cartier, Mehala, cu populație predominant sârbească, având în centru o impunătoare biserică ortodoxă sârbă.

Trei comune extravilane contribuiau la aprovizionarea piețelor. Freidorf – Fratelia , satul natal al vestitului campion mondial la înot, devenit ulterior Tarzan la Hollywood, Ghiroda, dincolo de uzina hidroelectrică de pe Bega, unde în copilăria mea încă puteai întâlni bulgăroaice în veșminte albe, cu fața acoperită, deci de religie musulmă, niște grădinărese de mare clasă.

În această lume pestriță și pitorească mi-am petrecut primii ani ai copilăriei, sub ochii atenți ai mamei, dar și a guvernantelor care se succedau în funcție de vârsta odraslelor.

Galeria de ilustratii: <https://goo.gl/photos/7MJu81veBVr436GZ8>